

Forfatter: Skram, Erik

Titel: Udrag fra Gertrude Coldbjørnsen (Danske Klassikere)

Citation: Skram, Erik: "Gertrude Coldbjørnsen", i Skram, Erik: *Gertrude Coldbjørnsen*, udg. af Pål Dahlerup, Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, i samarbejde med Nyt Dansk Litteraturselskab, cop. 1987, s. 225. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-skrame01-shoot-idm140171025488336/facsimile.pdf> (tilgået 29. april 2024)

Anvendt udgave: Gertrude Coldbjørnsen

- 105 *Lytte*: lygte. – *Gammelton*: plads i København, ikke langt fra Rådhuspladsen. – *Dollhus*: galehus; jvf. Chr. Falsters satire »Verden Som Et Doll-Huss 1730 (udg. 1962 s. 133).
- 106 *Dyveke*: navn på Chr. II's elskerinde, som han traf i Bergen i 1507. Hendes mor, Sigbrit Willoms, blev kongens rådgiver. Dyveke døde 1517, muligvis p.g.a. forgiftede kirsebær, som adelsmanden Torben Øxe gav hende. Der henrydes til den historiske Dyveke s. 152 i romanen.
- 109 »*Min Lykkestjerne*»: skuespil af den fr. dramatiker Eugène Scribe (1791-1861); det blev med stor succes opført i Danmark fra 1854. – »*Farinelli*»: berømt italiensk kastratsanger (1705-1782). Flere dramatiske værker har hæn som hovedperson. Her tænkes formodentlig på den fr. dramatiker Saint-Georges (1799-1875) »*Farinelli*», et skuespil med sang, der i J.J. Heibergs bearbejdelse opførtes med meget stor succes i Danmark til langt ind i 1880'erne. – *Fruilletonen*: foljetonen.
- 110 »*Frygt og Bæven*»: 1843 af Søren Kierkegaard (1813-1855). I dette værk diskuterer SK ud fra den bibelske fortælling om Abrahams ofring af Isak forholdet mellem et menneskes plig: over for Gud på den ene side og på den anden side over for almindelig menneskelig moral.
- 112 *saa såg*... »*Ovnen*»: hentyder til Jesus' lignelse om klinten (røjgræsset) og hveden Mattæus 13, 24-33.
- 113 *Tiden ... Politik*: I efteråret 1863 udspillede de begivenheder sig, der førte til krigen 1864, den 2. Slesvigske Krig. Det såkaldte Novemberministerium vedtog 13/11 1863 en fællesforfatning for Danmark og Slesvig og genoptog herved ejderpolitikken (jvf. 86). Novemberforfatningen afløste Helstatsforfatningen fra 1855, der omfattede Danmark, Slesvig, Holsten og Lauenborg. Helstatsforfatningen ophævedes 1858 for Holsten og Lauenborg, men først med Novemberforfatningen for Danmark og Slesvig. Kong Frederik VII støttede Novemberforfatningen, men døde 15/11 1863, to dage før han skulle have underskrevet den. Med Frederik VII's død blandede diskussionen om arvefølgen til den danske trone op igen; kongen, der var den sidste oldenborger, døde nemlig barnløs. En glyksborger kom som Chr. IX på tronen; han underskrev 18/11 1863 Novemberforfatningen. Preussen protesterede, men forfatningen trådte i kraft i 1864, og i februar angreb Preussen og Østrig. Danmark tabte krigen 1864: 5/2 måtte Dannevirke rømmes (tilbagetoget sikredes gennem slaget ved Sankelmark 6/2), 18/4 blev Dybbøl stormet, 29/6 indtog Preussen Als. Ved fredsslutningen i Wien 30/10 1864 måtte Danmark afstå Slesvig, Holsten og Lauenborg. – *Tænder*: letantændeligt stof.
- 116 *Gaslygterne*: gasbelysning i gaderne indførtes i København i 1857.
- 123 *Faun*: i romersk mytologi gud for mark og skov; satyr.
- 126 *ringet op af Lars*: vækket ved, at Lars ringer på døren.
- 130 *Aaret 1864*: se 113f. – *Kantonnement*: indkvartering af soldater hos private i et bestemt område. – *Bataillonsadjutant*: bataillon: militær enhed ledet af en oberstlejtnant; adjutant: medhjælpende officer under en højere

- officer. – »*Skomagerens Kaffé*: formodentlig et lokalt udsænkningsted.
- 131 *Augustenborg*: by på Als; også navnet på det hertugelige slot, der blev benyttet som lazaret under krigen. – *Amagerkønen*: kone (ofte fra Amager), der handler med frugt og grøntsager.
- 134 *Febmars*. . . *den ulykkelige Krig*: se 113.
- 136 *Kontusioner*: kvæstelser. Erik Skram blev selv såret i 1864; jvf. efterskriften.
- 137 *Lyttepost*: egt. det sted, hvor en vagtpost kan stå skjult og lytte til fjendens bevægelser. Erik Skram bruger udtrykket om *soldaten* på lytteposten. – *Dybbøls Fald*: se 113. – *pinlig*: pinefuld.
- 139 *Vaabenhvilen*: blev sluttet i London 9/5 1864. Fredsforhandlingerne brød imidlertid sammen 26/6, og 29/6 overrumplede preuserne den danske hær på Als (jvf. 113). – *Permission*: orlov.
- 140 *han er snar*: dårlig, sløj. – *Fata*: lat. handlinger, genvordigheder (i ental *Fatura*).
- 145 *smakket hende for*: besnakket, overtalt hende. – *Kimøvær*: uftyer, hjørnespind.
- 147 *Prøfos*: skarpretter, bøddel.
- 151 *Farmagsvejen*: den nuværende Farmagsgade i København. – *Af en Landsbygge at være*: fra syngespillet «Fra Diavolo», tekst Scribe, musik Aubert, oversat til dansk af Thomas Overskou, opført første gang i Kbh. 1831.
- 152 *Madamen, som er i Kirke*: henvisning, som ikke har kunnet identificeres. – *Madam Sigbrit*: se 106. Vilhelm, som driller og spøger, mener åbenbart, at Dyeveke mere ligner moderen Sigbrit end datteren Dyeveke, som han har navn til fælles med.